

บทที่ 1

บทนำ

สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อมวลชนอีกแขนงหนึ่งที่สามารถแพร่กระจายข้อมูล ข่าวสาร และความบันเทิงให้สาธารณะชนได้รับทราบอย่างรวดเร็ว โดยไม่มีข้อจำกัดด้านระยะทาง มาเป็นอุปสรรค จึงมีพื้นที่ให้บริการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากได้ในเวลาเดียวกัน อีกทั้งยังมีผลด้านจิตวิทยาสูงในการเข้าถึงประชาชน และไม่มีข้อจำกัดเรื่องความสามารถของผู้ฟัง ตลอดจนจนถึงเครื่องรับวิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันมีราคาไม่สูงมาก จึงเข้าถึงคนได้เกือบทุกระดับ เกือบทุกบ้าน ทำให้สื่อวิทยุกระจายเสียงมีความใกล้ชิดกับผู้ฟังมากยิ่งขึ้น อีกทั้งปัจจุบันสื่อวิทยุกระจายเสียงยังสามารถหลอมรวมเข้ากับสื่อประเภทอื่น อาทิ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ต เสียงตามสาย เป็นต้น ยิ่งทำให้สื่อวิทยุกระจายเสียงลดข้อจำกัดลงและสามารถเข้าถึงผู้ฟังได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ด้วยประสิทธิภาพดังกล่าวทำให้สื่อวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและเข้ามามีส่วนร่วมได้ง่ายที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนที่มีอยู่ในประเทศไทยทั้งหมด

สถานีวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย (ไม่นับรวมวิทยุชุมชน) ในปัจจุบัน (พ.ศ.2554) มีจำนวน 524 สถานี แบ่งเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ FM (เอฟ เอ็ม) จำนวน 313 สถานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ AM (เอ เอ็ม) จำนวน 211 สถานี โดยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครมีสถานีวิทยุกระจายเสียง ระบบ FM จำนวน 40 สถานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ AM จำนวน 38 สถานี ส่วนในภูมิภาค มีสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ FM จำนวน 237 สถานี และสถานีวิทยุกระจายเสียงระบบ AM จำนวน 173 สถานี (อาคม, 2551: ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา <http://www.oknation.net> 20 มกราคม 2554) มีโครงสร้างการดำเนินงานทั้งในรูปแบบของหน่วยงานบริหารจัดการเอง และการให้สัมปทานกับบริษัทเอกชนโดยมีสัญญาการดำเนินงานไม่เกิน 2 ปี การออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงนั้นสามารถส่งสัญญาณกระจายเสียงจากเสาส่งสัญญาณภาคพื้นดิน ซึ่งมีรัศมีการออกอากาศโดยเฉลี่ยประมาณ 50 - 60 กิโลเมตร ขึ้นอยู่กับขนาดกำลังของเครื่องส่งและความสูงของเสาสัญญาณ และการรบกวนกันของคลื่น ในอดีตพื้นที่ดำเนินการของสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่ถูกแบ่งแยกตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ โดยการดำเนินรายการของนักจัดรายการวิทยุส่วนใหญ่จะเป็นไปอย่างอิสระ ผู้จัดการรายการไม่มีค่ายหรือสังกัดเหมือนเช่นปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีด้านการกระจายเสียงได้มีการพัฒนาขึ้น และรูปแบบการดำเนินธุรกิจที่เปลี่ยนไป ได้มีการนำเอาสถานีวิทยุกระจายเสียงในพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศมารวมกันเป็นเครือข่าย เพื่อให้มีรัศมีการกระจายเสียงที่ครอบคลุมพื้นที่มากยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นพร้อมกับการเกิดขึ้นของกลุ่มทุนวิทยุกระจายเสียงระดับชาติ (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2546: 26)

นอกจากสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ได้รับใบอนุญาตให้ดำเนินการออกอากาศอย่างถูกต้องแล้วยังมีวิทยุชุมชนต่างๆ ที่ได้ลงทะเบียนเพื่อขอเป็นผู้ดำเนินการทดลองออกอากาศ กับ สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ทั่วประเทศอีก 5,500 สถานี (ประชาไท หนังสือพิมพ์ออนไลน์, 2550: ระบบออนไลน์) ซึ่งวิทยุชุมชนเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ได้ โดยมีกฎและข้อบังคับในการดำเนินงาน แต่ก็มักประสบกับปัญหาด้านการดำเนินงานและการออกอากาศที่รบกวนกันอยู่เสมอ ในขณะที่วิทยุชุมชนนั้นมีข้อจำกัดในการส่งสัญญาณคือความสูงของเสาส่งสัญญาณต้องไม่เกิน 30 เมตร และกำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ เพื่อให้บริการในเขตท้องถิ่นเท่านั้น และการส่งสัญญาณออกอากาศนั้นจะต้องไม่รบกวนการออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นอื่นๆ (ภัทมัย อินทจักร, 2544: 4)

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ.2550 ออกประกาศบังคับใช้ แทนรัฐธรรมนูญฉบับเดิม (ฉบับปี พ.ศ. 2540) ซึ่งยังมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการเป็นเจ้าของสถานีวิทยุกระจายเสียงในชุมชน และมีกรอบแนวคิดในเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมที่ได้สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการ ซึ่งต่างจากการทำงานแบบเดิมที่ให้อำนาจแก่ข้าราชการในการตัดสินใจดำเนินการและการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการโดยลำพังโดยที่ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบ ผลจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้ปัจจุบัน การทำงานของหน่วยงานราชการต่างๆ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐในลักษณะเป็นหุ้นส่วนที่ครบวงจร กล่าวคือ “ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมรับผิดชอบและร่วมประเมินผล” เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม (participatory governance)” (สุชนา บริสุทธิ์ และคณะ, 2551: 2)

จากแนวคิดดังกล่าว สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยได้นำมาใช้ในการผลิตรายการวิทยุที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตามโครงการ “พัฒนารายการวิทยุท้องถิ่น” เพื่อเป็นการนำร่องในการดำเนินงานในรูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งกรมประชาสัมพันธ์ ได้ทดลองใช้รูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมให้เป็นไปตามหลักวิชาการที่ถูกต้องโดยเริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 โดยการคัดเลือกสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในสังกัดทั้งหมด 8 แห่ง ตามการแบ่งเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักประชาสัมพันธ์เขตต่างๆ ที่

มีอยู่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศไทย จึงได้กำหนดหน่วยทดลอง คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในสังกัดสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 – 8 ดังนี้

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 1 จังหวัดขอนแก่น คลื่นความถี่ FM 99.50 MHz
2. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอุบลราชธานี
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 2 จังหวัดอุบลราชธานี คลื่นความถี่ FM 98.50 MHz
3. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ คลื่นความถี่ FM 98.00 MHz
4. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดพิษณุโลก
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 4 จังหวัดพิษณุโลก คลื่นความถี่ FM 94.25 MHz
5. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 5 จังหวัดสุราษฎร์ธานี คลื่นความถี่ FM 90.00 MHz
6. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 6 จังหวัดสงขลา คลื่นความถี่ FM 90.50 MHz
7. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 7 จังหวัดจันทบุรี คลื่นความถี่ FM 90.25 MHz
8. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเพชรบุรี
สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี คลื่นความถี่ FM 95.75 MHz
(กรมประชาสัมพันธ์, 2550: 1)

สำหรับสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 กรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดเชียงใหม่ มีอาคารที่ทำการตั้งอยู่เลขที่ 49 ถนนประชาสัมพันธ์ ตำบลช้างคลาน อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีหน้าที่รับผิดชอบและกำกับดูแลหน่วยงานในสังกัด ได้แก่ ฝ่ายบริหารทั่วไป ส่วนข่าวและรายการภูมิภาค ส่วนแผนงานและพัฒนางานประชาสัมพันธ์ ส่วนเทคนิค ศูนย์สารสนเทศ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย 10 สถานี มีความถี่ในการส่งกระจายเสียง 17 คลื่นความถี่ แบ่งเป็นระบบ FM จำนวน 11 ความถี่ คลื่นความถี่ระบบ AM จำนวน 6 ความถี่ สถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา 2 สถานี คลื่นความถี่ระบบ FM จำนวน 1 ความถี่ และคลื่นความถี่ระบบ AM จำนวน 1 ความถี่ นอกจากนี้ยังมีสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 และสถานีเครื่องส่งวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ 7 สถานี กระจายอยู่ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และ

พะเยา (สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 กรมประชาสัมพันธ์, 2553) โดยระยะเริ่มต้นของโครงการได้เลือกดำเนินการผลิตรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “สอมกันคิด ปั่นกันรู้” ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็นจังหวัดนำร่องในพื้นที่ 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (บันทึกการประชุม, 25 มกราคม 2551)

ความสำคัญของปัญหา

รายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “สอมกันคิด ปั่นกันรู้” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) ได้มีส่วนร่วมในการใช้สื่อวิทยุของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นสื่อของภาครัฐ จากการศึกษาเอกสารการดำเนินโครงการพัฒนาวิทยุท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม พบว่าที่มาของรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “สอมกันคิด ปั่นกันรู้” เกิดขึ้นจากความต้องการของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องการจะพัฒนาระบบราชการไทยตามแผนยุทธศาสตร์ 7: การเปิดระบบราชการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการบ้านเมืองโดยตรงมากขึ้น ดังนั้นจึงได้นำหลักการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมมาพัฒนารายการวิทยุโดยเฉพาะสถานีวิทยุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นสถานีของรัฐ โดยถือเป็นมิติใหม่ของกรมประชาสัมพันธ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมทั้งกระบวนการอย่างแท้จริง และเพื่อให้องค์กรต่างๆ ได้มีช่องทางในการสื่อสารแสดงความคิดเห็นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540 ต่อเนื่องมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2550 ที่มีกรอบแนวคิดในเรื่องของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic Participant Media Theory) อันมีเป้าหมายให้ประชาชนทุกระดับในสังคมสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารราชการร่วมกับภาครัฐ (สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่, 2551: 1)

เนื่องจากรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม อยู่ภายใต้กรอบการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐ การดำเนินงานที่ผ่านมาของรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “สอมกันคิด ปั่นกันรู้” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ อาจมีปัญหาดังแต่ระดับบริหาร ซึ่งจากการศึกษาเอกสารการดำเนินโครงการพัฒนารายการวิทยุท้องถิ่นของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ในรูปแบบการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ที่มาของรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อมีส่วนร่วม “สอมกันคิด ปั่นกันรู้” สถานีวิทยุกระจายเสียง

แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ เป็นความต้องการของรัฐที่ประสงค์จะพัฒนาการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมจึงกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย โดยมีโครงการพัฒนารายการวิทยุท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมเป็นกลไกในการปฏิบัติ เพื่อให้การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมประสบผลสำเร็จ มิได้เกิดจากความต้องการของประชาชน สังเกตได้จากวิธีการผลิตรายการมิได้สำรวจความต้องการของประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในฐานะผู้ฟัง และการกำหนดคลื่นความถี่ที่ใช้ในการออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ มีข้อน่าสังเกตว่า การประชุมครั้งแรกของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ อันประกอบไปด้วยองค์ประชุมคือ คณะกรรมการ และคณะทำงานได้มีการหารือร่วมกันและมีมติในที่ประชุมว่า ได้เลือกเวลาจากผังรายการของคลื่นความถี่ FM 98.00 MHz ที่ออกอากาศตั้งแต่เวลา 05.00 – 24.00 น. ของทุกวัน ซึ่งคลื่นความถี่ FM 98.00 MHz สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดโอกาสให้บริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการสัมปทานเช่าช่วงเวลา เพื่อนำรายได้มาบริหารสถานี ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่เข้ามาดำเนินการได้ผลิตรายการที่มีกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่น นักเรียน นักศึกษา เป็นหลัก แต่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ยังมีคลื่นความถี่ FM 93.25 MHz อีกความถี่หนึ่ง ซึ่งออกอากาศรายการที่มีสัดส่วนของเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ฟังที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มากกว่า และมีกลุ่มผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้ใหญ่วัยทำงาน แม่บ้าน เกษตรกร เป็นต้น (สัมภาษณ์คณะทำงานรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม, 12 ตุลาคม 2552)

จากการติดตามสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวเชียงใหม่ผ่านรายการต่างๆ ที่ออกอากาศสดผ่านทางคลื่นความถี่ FM 93.25 MHz พบว่ามีผู้ฟังมากกว่าคลื่นความถี่ FM 98.00 MHz และมีผู้ฟังโทรศัพท์เข้าร่วมสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้ดำเนินรายการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นรายการวิทยุที่เป็นของท้องถิ่นน่าจะจัดสรรเวลาให้ออกอากาศทางคลื่นความถี่ FM 93.25 MHz มากกว่า FM 98.00 MHz (สัมภาษณ์ผู้ฟังรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม, 22 ตุลาคม 2552) แต่ที่ประชุมคณะทำงานซึ่งมาจากองค์กรเครือข่ายร่วมจัดที่สมัครเข้ามาเป็นคณะทำงานในรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม ซึ่งบางองค์กรเคยมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ “เสียงบ้านล้านนา” ทางคลื่นความถี่ FM 93.25 MHz มาก่อนแล้วกลับไม่มีการทักท้วงแต่ประการใด

การให้รายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วมออกอากาศทางคลื่นความถี่ FM 98.00 MHz มีการกำหนดหรือบังคับให้รายการออกอากาศในเวลา 18.00 – 19.00 น. หรือไม่ ซึ่งแต่เดิม FM 98.00 MHz จะมีการถ่ายทอดสัญญาณรายการ “หมูนตามวัน” จากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เวลา 17.00 – 19.00 น. ทุกวันจันทร์ – วันศุกร์ แต่ภายหลัง

ก็ได้ขยายช่วงเวลาให้กับบริษัทเอกชนที่เข้ามาเช่าเวลาออกอากาศรายการ “แฮปปี้ ไทม์” (happy time) ได้ถึงเวลา 18.00 น. แล้วให้รายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็ด ปั่นกันฮู้” ออกอากาศต่อ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่ฟังรายการเดิมอาจปรับเปลี่ยนความถี่ไปยังความถี่ที่ตนสนใจ หรือปิดวิทยุไปเพื่อทำกิจกรรมอื่น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาถึง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัดในการดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็ด ปั่นกันฮู้” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินงานรูปแบบใหม่ในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงที่เปิดโอกาสให้กับองค์กรทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายขององค์กรร่วมจัด ในการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐ คือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 กรมประชาสัมพันธ์ ภายใต้การควบคุมและกำกับดูแลของสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าเครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการดำเนินรายการผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงในรูปแบบใดและประชาชนมีส่วนร่วมระดับใด ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์และใช้เป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือกันและส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัด ในการดำเนิน รายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็ด ปั่นกันฮู้” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็ด ปั่นกันฮู้”
2. รูปแบบการเข้ามาเป็นเครือข่ายขององค์กรร่วมจัดรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็ด ปั่นกันฮู้”
3. ลักษณะการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัด

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัด ในการดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” สถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ สมาชิกของเครือข่ายองค์กรร่วมจัดรายการ วิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม คือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินรายการ “ฮอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 21 คน จากกลุ่มเครือข่ายองค์กร ดังนี้

1.1 เกษตรและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย กลุ่มรักษ์ภูหลวงเชียงใหม่ ศูนย์ เทคโนโลยีชีวภาพมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สมาพันธ์เกษตรกรภาคเหนือ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงใหม่

1.2 เยาวชน และสตรี ประกอบด้วย สภาคเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่

1.3 เศรษฐกิจและสังคม ประกอบด้วย หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ เครือข่าย กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเชียงใหม่ สมาคมส่งเสริมผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อมไทย สาขาเชียงใหม่ – ลำพูน สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ วุฒิสภาธนาคาร สมองจังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่ เครือข่ายเสียง ชุมชนสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่ ภาคีคนฮักเชียงใหม่ และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย เชียงใหม่

1.4 ศาสนา วัฒนธรรมและสุขภาพอนามัย ประกอบด้วย โสงเขียนสืบสาน ภูมิปัญญาล้านนา และสมาคมแพทย์แผนไทย

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษานี้ ศึกษาครอบคลุมเนื้อหา ดังต่อไปนี้

2.1 ลักษณะประชากรศาสตร์ คือ ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ความสามารถ ประสิทธิภาพ การศึกษา อาชีพ องค์กรที่สังกัด และ ตำแหน่ง

2.2 รูปแบบการเข้ามาเป็นเครือข่ายองค์กรร่วมจัด ได้แก่ อาสาสมัคร หน่วยงาน กัดเลือก ได้รับมอบหมายจากหน่วยงาน และ ได้รับเชิญจากทางสถานีฯ

2.3 ลักษณะการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัดในการดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันคิด ปั่นกันรู้” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของการพัฒนา จำแนกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่

- ด้านการผลิตรายการ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ได้แก่ การเป็นผู้ดำเนินรายการ การเป็นผู้ร่วมรายการ การกำหนดเนื้อหารายการแต่ละวัน การจัดเตรียมข้อมูล

- ด้านการวางแผน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ในการกำหนดรูปแบบรายการ และร่วมประชุมกำหนดนโยบาย

- ด้านการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการเลือกเวลาออกอากาศรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ฮอมกันคิด ปั่นกันรู้” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่

- ด้านการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการประเมินผลรายการประจำวันและการประเมินผลรายการร่วมกันทุก 6 เดือน

2.4 ระดับการมีส่วนร่วมของการพัฒนามี 3 ระดับ รวม 8 ขั้น ได้แก่

ระดับที่ 1 มี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ประชาชนถูกจัดแจง (manipulation)

ขั้นที่ 2 ประชาชนได้รับการเยียวยา (therapy)

ระดับที่ 2 เรียกว่าการมีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธี (degree of tokenism)

เริ่มตั้งแต่

ขั้นที่ 3 คือการให้ข้อมูลข่าวสาร (informing) หรือการประชาสัมพันธ์โครงการ (advertising)

ขั้นที่ 4 ประชาชนอยู่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษาโครงการและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (consulting)

ขั้นที่ 5 รัฐเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนบางคนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในเชิงปรึกษาหารือ แต่ไม่ให้อำนาจในการตัดสินใจ

ระดับที่ 3 ถือว่าประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (degree of real citizen power) มี 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 6 ชุมชนเป็น “ผู้ริเริ่ม / ผู้กระทำ” เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดเอง และหน่วยงานภายนอกเป็นผู้ “สนับสนุน” เท่านั้น

ขั้นที่ 7 เป็นการมอบอำนาจให้ไปดำเนินการ (delegate)

ขั้นที่ 8 มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมควบคุมดูแล (citizen control) ในฐานะผู้ตรวจสอบ ผู้ร่วมกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐในโครงการต่างๆ

3. ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ เดือนตุลาคม 2553 ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ.2554

4. ขอบเขตด้านสถานที่

ศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เท่านั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดหวังจะเกิดประโยชน์ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานีวิจัยกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ผู้ดำเนินรายการวิทยุนำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานของรายการวิทยุเพื่อการมีส่วนร่วม ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
3. นักจัดรายการจากเครือข่ายองค์กรร่วมจัดได้ทราบถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการวิทยุ “ซอมกันกิด ปั่นกันอุ้” เพื่อนำไปพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอรายการที่สร้างการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง
4. ประชาชนผู้ฟังรายการวิทยุ “ซอมกันกิด ปั่นกันอุ้” ได้รับฟังเนื้อหาที่ตรงกับความต้องการและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เพื่อสะท้อนถึงความต้องการต่างๆ ได้
5. กรมประชาสัมพันธ์ ได้รับทราบผลการประเมิน โครงการ และนำไปพัฒนารูปแบบรายการวิทยุเพื่อการมีส่วนร่วมให้ดียิ่งขึ้น
6. นักนิเทศศาสตร์ หรือ ผู้ดำเนินรายการของสถานีวิจัยกระจายเสียงแห่งอื่นๆ และผู้สนใจ ได้ข้อมูลเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการผลิตรายการวิทยุเพื่อการมีส่วนร่วมต่อไป

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

การมีส่วนร่วม หมายถึง มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น เช่น มีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ มีส่วนร่วมในการลงมติ ความคิดเห็น การตัดสินใจ

รายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม หมายถึง รายการวิทยุกระจายเสียงที่ออกอากาศในท้องถิ่นหนึ่ง ซึ่งเปิดโอกาสให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ ในที่นี้หมายถึงรายการวิทยุ “ซอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” ที่ออกอากาศในวันจันทร์ - วันศุกร์ เวลา 18.00 – 19.00 น. ทางคลื่นความถี่ FM 98.00 MHz สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่

เครือข่ายองค์กรร่วมจัดฯ หมายถึง เครือข่ายองค์กรที่เข้ามาร่วมดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ซอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มเยาวชน และสตรี กลุ่มเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มศาสนา วัฒนธรรมและสุขภาพอนามัย

รูปแบบการเป็นเครือข่าย หมายถึง วิธีการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายองค์กรร่วมจัดที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ซอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อาสาสมัคร หน่วยงานคัดเลือก เป็นผู้แทนองค์กร และได้รับมอบหมายให้ร่วมรายการ

การดำเนินรายการ หมายถึง การดำเนินรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม “ซอมกันก็คิด ปั่นกันอยู่” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ โดยการทำหน้าที่ดำเนินรายการตั้งแต่ต้นจนจบ มีการควบคุมประเด็นเนื้อหาของรายการให้มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ มีการนำเสนอที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมรายการวิทยุท้องถิ่นเพื่อการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดระดับการมีส่วนร่วมของการพัฒนา ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการผลิตรายการ ด้านการวางแผน ด้านการตัดสินใจและด้านการประเมินผล

ระดับการมีส่วนร่วมของการพัฒนา หมายถึง ระดับของการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรร่วมจัดตามระดับของการพัฒนา 8 ขั้นตอน คือ

ระดับที่ 1 มี 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ประชาชนถูกจัดแจง

ขั้นที่ 2 ประชาชนได้รับการเยียวยา

ระดับที่ 2 เรียกว่าการมีส่วนร่วมแบบพอเป็นพิธี ได้แก่

ขั้นที่ 3 คือการให้ข้อมูลข่าวสาร

ขั้นที่ 4 ประชาชนอยู่ในฐานะผู้ให้คำปรึกษา

ขั้นที่ 5 รัฐเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนบางคนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ได้แก่

ขั้นที่ 6 ชุมชนเป็น “ผู้ริเริ่ม / ผู้กระทำ”

ขั้นที่ 7 เป็นการมอบอำนาจให้ไปดำเนินการ

ขั้นที่ 8 มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมควบคุมดูแล

‘**รายการสอมกันกิด ปันกันอุ๋** หมายถึง รายการวิทยุที่ออกอากาศ ทุกวันจันทร์ ถึงวัน
ศุกร์ เวลา 18.00 – 19.00 น. ทางคลื่นความถี่ FM 98.0 MHz สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่